

Vilim Matula, Borko Perić, Hrvoje Kečkeš, Rakan Rushaidat

Foto: Maja Kljajić

Srđan Sandić

Humor kao opasno ideološko oružje, kao simulacija slobode

Autorski projekt Olivera Frlića

*Jazavac u Kerempuhu*Autori teksta: Oliver Frlić, Hrvoje Kečkeš,
Vilim Matula, Borko Perić, Rakan Rushaidat

Satiričko kazalište Kerempuh

Premijera: 10. listopada 2014.

Protiv Olivera Frlića ili za njega vode se danas veliki razgovori. Ili manje veliki. Uglavnom palanački. Bez kriterija, bez argumenata. Uspio je potaknuti mnoge da misle, da reaktiviraju svoja sjećanja, stavove, odnose prema društveno-političkoj zbilji, prema kulturi zaborava, prema pitanju koje prosječnom hrvatskom i regionalnom, ako želite, uhu grebe tijekom misli. Regionalno spominjem tek usput, kako ne bih ispao hrvatomrzac, ja, autor. Ovaj redatelj potaknuo je mnoge da iznova zamrže, s opravdanjem da im se ovaj „agresivni“ način komuniciranja koji redatelj autor zastupa ne sviđa. Kažu da im je iritantan. Kreću opasnim oružjem na njega. Psihologiziranje, pokušaj ulaska u njegove stvarne razloge djelovanja, najopakiji je pokušaj (svjestan ili nesvjestan, ali kulturološki utemeljen, historijski provjeren, politički pogođen) način difamacije nekoga. Optužuje ga se za pretjerano samopromoviranje, narcizam, neautentičnost, pretjerivanje, nužnu indolentnost, odmak od umjetničkog polja. Brinu se Hrvati što će on napraviti s nacionalnim teatrom. Strahuju da će se umrtviti hrvatski autentični glas, boje se gubitka identiteta, da se valjda Riječani ne posrbe. Strah je u kostima njihovih tekstova, kafanskog ispijanja. Zgražanje sikće

kroz sve pore kulturnog miljea RH. Izvan tog miljea ne mogu i ne znam analizirati. Većinu odavno upogonjuje ono što dnevni listovi stave kao naslov, ili kao podnaslov. Ni manje ni više. To je ona priča o 6% obrazovanih. Ne žele ili strogo zabranjuju da ih se okarakterizira kao desničare. Frlićeve predstave uglavnom se promatraju i analiziraju izdvojeno, iako kod njih postoji jedno šire zajedničko dramaturško polje. Upravo se u tom polju proizvode različite metatekstne veze, preklapaju tematski sklopovi, komplementiraju redateljski postupci i zadnje, ali ne najmanje važno, proizvode realni učinci u širem političkom prostoru. Zaboravlja se da te predstave nerijetko pretpostavlja inherentna dramaturgija koja generira i njihovu medijsku izvedbu, obično se zaboravlja ili previda ovo šire dramaturško polje. *Turbofolk*, *Bakhe*, *Proklet bio izdajica svoje domovine*, *Kukavičluk*, *Pismo iz 1920.*, *Zoran Đinđić* i *Aleksandra Zec* predstave su čija je temeljna zadaća inkubacija novog tipa društvene odgovornosti. Za laike, iziritirane pojedince ili skupine, upravo se u medijskoj reprezentaciji odgaja argument za omalovažavanje razloga djelovanja ovog redatelja.

Politička subjektivizacija glumaca i inače u Frljićevim predstavama pretpostavka je za stvaranje uvjeta da oni kritički propituju i reflektiraju svoju poziciju u jednom nametnutom reprezentacijskom sustavu

Sličnu ulogu ima i predstava *Jazavac u Kerempuhu*. Ipak, znate li priču o Jazavcu? Kočićevu Jazavcu? Jazavcu koji je prekršten u Kerempuha? Jazavcu kojemu se sudi za pojedeni kukuruz, onome koji je povod za obračun s nepravdom i njezinim nositeljima, provoditeljima, naloga-davcima. Jazavcu koji je zbog svoje umetnute političke nečistoće zamijenjen s Kerempuhom.

Pretpostavljam da znate. Taj i takav pokušao se rehabilitirati kroz glumačke, autobiografske ili čisto fikcijske stori-je. Kroz izvedbe Vilima Matule, Rakana Rushaidata, Hrvoja Kečkeša, Borka Perića. Politička subjektivizacija glumaca i inače u Frljićevim predstavama pretpostavka je za stvaranje uvjeta da oni kritički propituju i reflektiraju svoju poziciju u jednom nametnutom reprezentacijskom sustavu. Kazalište Olivera Frljića ne krije ni svoje ideološke premise, znakove i uvjerenja, ni u čije ime nastupa. Njega (takav teatar) zanimaju, tematski ili recepcijski, subjekti (odnosno oni koji su postali objekti) koji su u tranzicijskim procesima bili razvlašteni, koje su različiti recentni ratovi i aktualne biopolitke ovih prostora svele na goli život, kako i sam autor tvrdi „...svi oni koji su postali proizvodi ili poluproizvodi različitih etnocentričkih politika u proteklom vremenu. Naravno da je onima koji su socijalno privilegirani, koji iz ugođe svojih akademskih karijera ili dnevnih listova za koje pišu ne dijele ili ne osjećaju probleme o kojima govorim, najlakše ono što radim proglasiti pamfletskim.“

Predstava *Jazavac u Kerempuhu* kroz *stand-up*-formu propituje granice dobrog ukusa, možda čak i emocionalne zrelosti ili, adekvatnije rečeno – socijalne osvještenosti publike koja je prati. Taj i takav humor možda ponajbolje osvjetljava neuralgičke točke inherente političke zablude, inherentnog fašizma dugo uspješno implementiranog

u kulturnu (ne)svijest šire javnosti. Publika je dakako, najbolje reagirala na autoreferencijalnost Rakana Rushaidata koji je dekonstruirao svoj identitetski moment, svoje ime, ime koje ispisuje podrijetlo koje zapadnoj pa ni hrvatskoj kulturi nije najbliže, dapače. Uspjehom ga slijede, koristimo se jezikom interneta, *tag words*: Srbin, peder, seks, Bandić, Ljuština. Malo manji uspjeh bilježi osvrt na Crkvu, pedofiliju unutar iste institucije, referendum Željke Markić kojim je besramno ukinula prava homoseksualne manjine da budu u skoroj budućnosti jednakopravni građani RH, kao što im je onomad Ustav i garantirao. Hrvoje Kečkeš gotovo sablažnjuje publiku “osvrtom” na poplave u Hrvatskoj i lažnim dobročiniteljstvom koje je više nego prisutno na estradi, a kojemu je svrha – uglavnom – samopromocija tih pojedinih subjekata, zvjezdica našeg estradnog neba. Vilim Matula radikalizira ženskomuške odnose kroz patrijarhalno-mačistički diskurs. Borko Perić, pak, razgovara s Bogom na nebu, koji pokazuje nemoć pred Bandićem.

Složenost fenomena/pojave humora, inače inherentnog svim sociokulturnim okruženjima unutar svih vremenskih razdoblja je velika, pogotovo u kontroliranim uvjetima koje teatarsko okruženje osigurava ili barem – pretpostavlja. Humor se javlja kao ključni element komunikacije i društvenih odnosa. Odavno je poznato da se za humorom najčešće poseže radi zabave te kao za učinkovitim metodom za prevladavanje sukoba, svada i narušenih odnosa. Publika, svi (ne)namjerni konzumenti takva sadržaja uočavaju i spremni su braniti terapijski učinak, kao i njegovu nezaobilaznu ulogu unutar društva, gdje nužno utječe na podizanje kvalitete komunikacijskog procesa. Ipak, nisam siguran da u oštećenom društvu gdje svako malo svjedočimo tendenciji ili realnim pravnim aktovima koji nanose štetu kulturi jednakosti, ljudskih prava, ova vrsta komunikacije donosi dobrobit. Mislim da perpetuiranje stereotipnih, općih mjesta odnosa prema Drugome, tom navijek (polu)isključenom subjektu ne donosi dobro, usprkos tome što su obrati u takvoj vrsti komunikacije često u svrhu toga da se prva teza, teza stereotipa – ospori, da se skrene na „pravi“ vrijednosni put. Prednost, ali i manjkavost koju ovakva vrsta komunikacije nudi upravo je transparentnost problema koje

Humor se javlja kao ključni element komunikacije i društvenih odnosa

društvo ima sa svojim problemima, pojedincima i grupama koje ga paralelno, koliko god ono to htjelo ili ne, voljelo ili ne, konstituira. *Stand-up*-humor koji ova sjajna glumačka četvorka nudi može biti shvaćeni kao još jedna u nizu političkih borbi koje vodi Oliver Frljić s velikim dijelom društva koje nikako da prizna i prepozna važnost suočavanja s prošlošću, suočavanja sa sadašnnošću, važnosti namjere da se govori istinitije, iskrenije. Ali i ne mora. Konačno, humor je puno više od pukog sredstva zabave. On otvara (trebao bi) prostor poboljšanju inter-/intrageneracijskih odnosa.

Jazavac, maskota, Kočićev Jazavac, Jazavac kojemu su ime zamjenili, dolazi na scenu, s podignutim srednjim prstom. Rehabilitiran je, možda, kako bi ga se dostojanstveno moglo sahraniti. Na neki je način postao apsurdni suvišak demokracije. Moguće je dakle o velikom problemu govoriti i na mjestu koje je taj problem generiralo, ohrabrilu, podržalo, ozakonilo. Moguće je dakle – imenovati, opisati, dijagnostičirati problem. Moguće je (kao i u većini kulturnih/medijskih prostora RH) ipak reći istinitije činjenice od onih dominantno zastupljenih, ali je te nemoguće zaliječiti. Ono što je ostalo za promisliti nakon predstave *Jazavac u Kerempuhu* jest može li i treba li humor biti u funkciji (latentne) političke borbe, a da tu borbu ne svede na opća mjesta, stereotipnog jezika koji dok povlađuje široj javnosti, u istoj je toj namjeri i kritizira, ili u najboljem slučaju – podučava.

